

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

ในช่วงพ.ศ. 2540 จนถึงปัจจุบันนโยบายการศึกษาที่มีบทบาทต่อการพัฒนาสังคมชายแดนภาคใต้ได้รับอุปสรรคปัญหาทางการเมืองและความมั่นคงที่ไม่อาจแก้ไขปัญหาท้องถิ่นชายแดนภาคใต้และกลายเป็นประเด็นของลักษณะพิเศษของพื้นที่ที่ได้เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาท้องถิ่นมากขึ้น อุตลักษณ์เฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์ได้ถูกรื้อฟื้นเพื่อการต่อยอดองค์ความรู้นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงระบบการศึกษาในท้องถิ่นในสังคมปัจจุบัน รัฐได้พยายามจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาความเป็นอยู่ของประชาชนโดยคำนึงถึงสภาพพื้นฐานทางสังคมวัฒนธรรม การคำนึงถึงความรู้บนพื้นฐานภูมิปัญญาของท้องถิ่นเป็นต้นทุนทางสังคมที่สำคัญ นโยบายสำคัญในการสร้างมาตรฐานคุณภาพชีวิตของผู้คนท้องถิ่นจากราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติทั้งพ.ศ. 2542 – พ.ศ.2545 เช่น การขยายโอกาสทางการศึกษา และการพัฒนาการศึกษาท้องถิ่น การศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ การพัฒนาบุคลากรทางการศึกษา การส่งเสริมการศึกษาเอกชน การสนับสนุนด้านการศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม ตลอดจนการพัฒนาการศึกษาโดยคำนึงถึงการศึกษาและความมั่นคงของรัฐ

การสร้างนโยบายการศึกษาสำหรับท้องถิ่นปัจจุบันและอนาคตจากการประมวลองค์ความรู้การวิจัยพบว่าประเด็นที่ควรนำไปใช้ในการพัฒนาการศึกษาให้เหมาะสมกับสังคมชายแดนภาคใต้เช่นการรักษาอัตลักษณ์วัฒนธรรมโดยการส่งเสริมองค์ความรู้ด้านภาษา ศาสนาวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยเล็งเห็นประโยชน์ในฐานะการศึกษาในอัตลักษณ์ทางสังคมวัฒนธรรมเป็นทุนทางสังคมที่มีประโยชน์ต่อการนำไปพัฒนาท้องถิ่นโดยเชื่อมโยงกับองค์ความรู้ระดับประเทศและองค์ความรู้นานาชาติ ด้านกระแสนการใช้ภาษาในสังคมปัจจุบันควรส่งเสริมภาษาท้องถิ่น โดยเฉพาะนโยบายส่งเสริมการเรียนภาษาที่หลายหลายในสังคมพหุวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาในการนำมาใช้ในการประกอบอาชีพต่างๆที่ต้องอาศัยฐานในการใช้ภาษามลายู ภาษาจีน ควบคู่กับการใช้หลักสูตรภาษาไทยและภาษาตะวันออก ภาษาตะวันตกอย่างหลากหลาย ดังนั้นการพัฒนาภูมิความรู้ด้านภาษาอย่างหลากหลายจัดเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจโดยไม่กระทบต่อภาษาประจำชาติ การส่งเสริมให้มีการศึกษาด้านสังคม วัฒนธรรมอันเป็นพื้นฐานความเข้าใจที่ถูกต้อง เช่นการส่งเสริมการเรียนรู้ทางสังคมที่มีคนอาศัยอยู่ร่วมกันอย่างหลากหลายเชื้อชาติศาสนาในวิชาหลักสูตรทุกระดับเพื่อการพัฒนาพื้นฐานความเข้าใจในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ การศึกษาปัญหาเกี่ยวกับพื้นฐานทางวัฒนธรรมที่นำไปใช้ศึกษาเนื่องจากปัญหาในชายแดนภาคใต้ เกิดจากหลาย

ปัจจัยที่ความซับซ้อนทั้งในด้านประวัติศาสตร์ การเมือง เชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม ฯลฯ การมองสังคมพหุวัฒนธรรมในการแก้ไขปัญหาจำเป็นต้องอาศัยองค์ความรู้หลายด้าน องค์ประกอบสำคัญคือการเป็นองค์ความรู้ที่เข้าถึงความเป็นจริงของสถานการณ์ และปราศจากคติ เข้าถึงสภาพความเป็นจริง ดังนั้นการมองแนวทางการพัฒนาการศึกษาสำหรับชายแดนภาคใต้ควรมีสถาบันศึกษา โดยเฉพาะมหาวิทยาลัยมีบทบาทในการผลักดันให้เกิดสังคมสันติสุขโดยมิติของสังคมหลากหลายวัฒนธรรม โดยมีส่วนในการศึกษาส่งเสริมการเรียนรู้

นอกจากนั้นนโยบายรัฐให้การสนับสนุนการส่งเสริมให้สังคมไทย ได้ภาคภูมิใจและรักษาวัฒนธรรมดั้งเดิมของตนไว้ได้ โดยเฉพาะในจังหวัดชายแดนภาคใต้รัฐบาลจำเป็นต้องมีนโยบายเฉพาะที่แตกต่างจากพื้นที่อื่น ในด้านการจัดการศึกษา ภาษา หลักสูตร การเรียนการสอน รูปแบบ สถานศึกษา (โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม) และปอเนาะ คาติกา นโยบายการศึกษาลงสู่พื้นที่ชายแดนภาคใต้ปัจจุบันพบว่า การพัฒนาการศึกษาในชายแดนภาคใต้มีความคืบหน้าพอสมควร เช่นการจัดทำหลักสูตรของสถาบันการศึกษา ปอเนาะ ระบบเทียบโอนวุฒิ การสนับสนุนทางกายภาพของการศึกษาปอเนาะ การส่งเสริมการสอนภาษามลายูกลาง การสอนภาษาไทยและภาษามลายูโดยนโยบายการศึกษาปัจจุบัน เน้นการพัฒนาระบบการจัดการศึกษา เพื่อให้การศึกษามีผลสัมฤทธิ์มากขึ้นการศึกษาต้องตรงกับความต้องการของประชาชน และนำไปใช้ประโยชน์เต็มที่ทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียน และมีการสำรวจสภาพปัญหาความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้กระทบต่อการพัฒนาการศึกษา รัฐจำเป็นต้องใช้นโยบายการมองสังคมพหุวัฒนธรรมในการจัดทำนโยบายเชิงโครงสร้างเพื่อแก้ไขปัญหาในท้องถิ่นทำให้มีปรับปรุงนโยบายปัจจุบัน เช่น ส่งเสริมให้มีการศึกษาด้านสังคมวัฒนธรรม อันเป็นพื้นฐานความเข้าใจที่ถูกต้องการส่งเสริมดังกล่าว รัฐต้องมีการส่งเสริมการเรียนรู้ลักษณะเฉพาะของจังหวัดชายแดนภาคใต้ และสร้างความเข้าใจแก่สังคมในทุกระดับ โดยอธิบาย ความแตกต่างทางวัฒนธรรม คือ ทูตทางสังคมที่สำคัญเป็นปัจจัยมีประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศ เช่น การสร้างหลักสูตรด้านภาษา ที่ใช้ในท้องถิ่น การเรียนภาษาในกลุ่มประเทศตะวันออกสำหรับให้มีการพัฒนาต่อยอดหลักสูตรเพื่อนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ พื้นฐานในการศึกษาวิชาแกนบังคับระดับพื้นฐาน ประถม มัธยม และในระดับอุดมศึกษา ภาษามลายู ภาษาอาหรับ ที่ใช้ในการเรียนตั้งแต่โรงเรียนปอเนาะ คาติกา โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ก็สามารถสนับสนุนการเรียนภาษาเหล่านี้เพื่อใช้ในการประกอบอาชีพ และในด้านการสร้างความเข้าใจนโยบายของรัฐที่มีนโยบายการจัดการศึกษาเฉพาะพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้แตกต่างจากท้องถิ่นอื่น เช่น การจัดการศึกษา ภาษาหลักสูตร การเรียนการสอน รูปแบบ การศึกษาในสถานศึกษา เช่น โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม แหล่งการศึกษาชุมชนเช่นสถาบันการศึกษาปอเนาะ คาติกา รัฐจำเป็นต้องพัฒนาการศึกษาดังกล่าวให้มีการพัฒนา เหมาะสมกับท้องถิ่นและให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้เข้าใจท้องถิ่น พร้อม ๆ กับเข้าใจสังคมระดับประเทศ

การจัดการศึกษาดังกล่าวพบว่า แม้ในหลักสูตรสามัญของโรงเรียนที่เรียนปะปนกันในกลุ่มเยาวชนไทยพุทธ และไทยมุสลิมปัจจุบันมีการจัดเนื้อหาการเรียนที่จัดให้เหมาะสมกับผู้เรียน เช่น การเรียนของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม (ตั้งแต่ พ.ศ. 2546 ใช้จนปัจจุบัน) ในส่วนของการเรียนสาระด้านศาสนา ศิลปกรรม จริยธรรม มีการสอนความเข้าใจถึงความสำคัญหลักธรรมของพุทธศาสนาและศาสนาอิสลาม (หรือศาสนาที่นับถือ) เพื่อเป็นหลักปฏิบัติในการอยู่ร่วมกัน การเรียนในหลักสูตรทั่วไปมีวิชาที่นักเรียนแยกกันเรียน เช่น วิชาพระพุทธศาสนา วิชาอิสลามศึกษา ทั้งนี้เป็นการสอนให้ผู้เรียนเข้าใจ ประวัตินิรุกติศาสตร์ของศาสนา การยึดมั่นในศิลปกรรม ในศาสนา การปฏิบัติตามหลักธรรม สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตนเองสร้างคุณประโยชน์ต่อสังคม ในการนี้รัฐต้องมีการพัฒนาการศึกษาที่มุ่งให้ผู้คนต่างวัฒนธรรมอาศัยร่วมสังคมอย่างมีความสุขได้สามารถ ส่งเสริมให้คนในท้องถิ่น เข้าใจและภาคภูมิใจรักษาวัฒนธรรมท้องถิ่น เรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่น และเข้าใจความแตกต่างทางวัฒนธรรม ว่า ชาติพันธุ์ดั้งเดิม ศาสนา วัฒนธรรมท้องถิ่น ไม่สามารถแบ่งแยกผู้คนให้เกิดความแตกแยกขึ้นในสังคมระดับประเทศ ความแตกต่างทางวัฒนธรรมได้สนับสนุนความแตกต่างของคนทั้งในระดับท้องถิ่นและประเทศ ดังจะพบว่า แม้การจัดหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการเองได้ส่งเสริมให้ผู้เรียนเข้าใจระดับวัฒนธรรมตั้งแต่ท้องถิ่น ระดับประเทศ และระดับสังคมทางชาติ เช่น สาระการเรียนรู้ หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ส่งเสริมให้ผู้เรียนปฏิบัติตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี ตามกฎหมาย ประเพณี และวัฒนธรรมที่ดีงามของประเทศ เพื่อการดำรงชีวิตในสังคมไทย และสังคมโลกอย่างสันติสุข เข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมไทยปัจจุบัน ธารรักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข การศึกษาประวัติศาสตร์ส่งเสริมความเข้าใจความเป็นมาของประวัติศาสตร์ชาติไทย วัฒนธรรมภูมิปัญญาไทย ดังนั้นผู้เรียนมีความภาคภูมิใจในการรักษาความเป็นพลเมืองประเทศ มีการส่งเสริมการศึกษาด้านศาสนาที่ถูกต้องและเหมาะสม การส่งเสริมการศึกษาที่ถูกต้อง และเหมาะสม ในการจัดการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคได้ จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการส่งเสริมการสอนศาสนา อย่างถูกต้อง ต้องอาศัยผู้รู้และผู้เชี่ยวชาญ ขณะเดียวกันเพื่อไม่ให้เกิดการซ้ำซ้อน เพื่อเรียนวิชาศาสนา จึงมีการเร่งใช้ระบบเทียบโอนวิชาศาสนาในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนา มีการวางนโยบายพัฒนาปรับปรุงการศึกษาปอเนาะ เป็นแนวทางหนึ่งที่สนับสนุนคุณธรรมการศึกษาท้องถิ่นด้วย

ภายใต้นโยบายการเร่งปฏิบัติการศึกษา เพื่อส่งเสริมการศึกษาปัจจุบัน พบว่า กระทรวงศึกษาธิการเสนอนโยบายต่อสภานิติบัญญัติเกี่ยวกับการศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคได้ พบว่า การศึกษาพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคได้ปัจจุบัน และอนาคตมีแนวโน้มการจัดการศึกษาโดยคำนึงถึงลักษณะทางสังคมท้องถิ่นมากขึ้น โดยเฉพาะในการศึกษาดั้งแต่ขั้นพื้นฐานเด็กเล็ก ประถมศึกษา มัธยมศึกษาและอุดมศึกษา ซึ่งมีการเสนอแนวทางการดำเนินการเช่นการศึกษาควรจัดให้

สอดคล้องกับพื้นฐานทางศาสนา ภาษาวัฒนธรรม และวิถีชีวิตของประชาชนในพื้นที่ ไม่ติดยึดกับหลักสูตรที่กำหนดจากส่วนกลางหรือจัดเป็นรูปแบบเดียวกันทั่วประเทศ ข้อเสนอดังกล่าว เป็นเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ในทางปฏิบัติแม้จะมีหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ประกาศใช้ร่วมกันทั่วประเทศ เพื่อให้นักเรียนที่สำเร็จในช่วงชั้นบรรลุมatriculation การเรียนรู้ที่เป็นพื้นฐานร่วมกัน แต่โรงเรียนสามารถเพิ่มเติมสาระที่เกี่ยวกับวัฒนธรรม ภูมิปัญญา และวิถีชีวิตที่เป็นความจำเป็นของพื้นที่ได้ตามที่เห็นสมควร มีการพัฒนาหลายรูปแบบที่จะเชื่อมโยงจากภาษาที่นักเรียนมีความถนัด ขึ้นเคย ไปสู่ภาษาไทย หรือการริเริ่มการสอนสองภาษา ในชั้นอนุบาล โดยสนับสนุนให้ครูผู้สอนสามารถใช้ภาษามลายูถิ่นและภาษาไทยในการจัดการเรียน การสอนตามความจำเป็นและการเรียนรู้ของเยาวชนต่างศาสนา วัฒนธรรม ได้มีโอกาสเรียน ร่วมกันและมีโอกาสเรียนวิชาสามัญควบคู่กับวิชาศาสนา ในปัจจุบัน เด็กและเยาวชนในพื้นที่สาม จังหวัดชายแดนภาคใต้ได้มีโอกาสเรียนร่วมกันในโรงเรียนประถมศึกษา เพื่อเชื่อมโยงและถ่ายโอน ผลการเรียนรู้ ตลอดจนใช้ทรัพยากรร่วมกัน หากดำเนินการได้ผล นักเรียนจะได้เรียนทั้งวิชาสามัญและศาสนา โดยลดเวลาเรียนที่เคียดต้องเรียนทั้งในโรงเรียนของรัฐและโรงเรียนคาทอลิก และ ในสถานศึกษาปอเนาะ กระทรวงศึกษาธิการได้จัดสรรงบประมาณเพื่อสนับสนุนการพัฒนา ตามแนวทางที่ได้หารือร่วมกับผู้บริหารสถาบันศึกษาปอเนาะ ทั้งยังได้พัฒนาสถาบันศึกษาปอเนาะ ตามแนวทางพระราชดำริของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ที่เน้นการพัฒนา อาชีพและคุณภาพชีวิตควบคู่ไปกับสอนศาสนา สำนักบริหารงานการศึกษาออกโรงเรียนได้จัดครู ไปสอนวิชาสามัญให้แก่นักศึกษาในสถาบันศึกษาปอเนาะ

นอกจากนี้ยังได้ให้ความสำคัญแก่การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร เพื่อสร้างเสริมความ เข้าใจอันดีและความสมานฉันท์ โดยปรับแนวทางดำเนินการให้เหมาะสมกับแนวปฏิบัติของพี่น้อง ชาวไทยมุสลิม การส่งเสริมห้องสมุด แหล่งเรียนรู้ และการจับคู่โรงเรียนที่โรงเรียนนอกรอบพื้นที่ ชายแดนภาคใต้ เพื่อสนับสนุนให้นักเรียนได้สร้างสายสัมพันธ์แห่งความเป็นไทยข้ามเขตพื้นที่ การศึกษา ควรให้ความสำคัญแก่ความปลอดภัยของครู โดยเปิดโอกาสให้ครูย้ายออกจากพื้นที่ได้ ตามความจำเป็น จ้างครูท้องถิ่นให้มากขึ้น หรือนำทหารตำรวจมาสอนแทน ด้วยความตระหนัก ในปัญหาความเดือดร้อนของครู และมีการปรับสถานภาพครูอัตราจ้าง ถูกจ้างประจำตำแหน่งครู สอนศาสนาอิสลามและวิทยากรสอนศาสนาอิสลามที่ปฏิบัติงาน ให้เป็นข้าราชการครู เป็นการ สนับสนุนจนสามารถแก้ปัญหาการขาดครูได้เปิดโอกาสให้ครูได้ย้ายออกตามความจำเป็น และมี การบรรจุครูท้องถิ่นในอัตราสูงสุด ถือเป็นกรณีตัวอย่างที่จะนำไปปรับใช้ในพื้นที่ชายแดนและ ทุรกันดารอื่นต่อไป ซึ่งการกำหนดนโยบายทางการศึกษาในพื้นที่ ควรส่งเสริมให้มีส่วนร่วมจาก ประชาชนมากขึ้น รวมทั้งการปรับระบบบริหารให้มีเอกภาพ และเพิ่มประสิทธิภาพการบริหาร การศึกษาเอกชน ซึ่งเป็นแนวนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการอยู่แล้ว แต่มีข้อจำกัดที่ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติมิได้เปิดช่องให้สามารถกำหนดผู้แทนในคณะกรรมการเขตพื้นที่

การศึกษา หรือคณะกรรมการ สถานศึกษาที่มาจากกลุ่มใดโดยเฉพาะ จึงทำให้สัดส่วนผู้ทรงคุณวุฒิไม่หลากหลายครอบคลุมเท่าที่ควร ที่ผ่านมาก็จำเป็นต้องแก้ไขด้วยการเชิญประชุมในการจัดทำนโยบายและยุทธศาสตร์ แต่อาจไม่ต่อเนื่องและส่งผลเป็นรูปธรรมเท่าที่ควร จึงเป็นประเด็นที่ควรแก้ไขอย่างเร่งด่วนต่อไป สำหรับการเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารดูแลการศึกษาเอกชนซึ่งมีจำนวนมากกว่าสถานศึกษาของรัฐในพื้นที่นั้น ได้มีการแก้ไขด้วยการแต่งตั้งรองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและกลุ่มงานที่รับผิดชอบโดยตรง จึงควรมีการติดตามปัญหาที่แท้จริงเป็นเขตรายพื้นที่การศึกษา หากจำเป็นต้องแก้กฎหมายที่เกี่ยวข้องเพื่อให้มีสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัด ควรพิจารณาถึงเครือข่ายที่ครอบคลุมทั้งพื้นที่ด้วยเพื่อใช้สำหรับการปรับระบบบริหารในพื้นที่ให้เกิดเอกภาพเหมาะสมกับการพัฒนาการศึกษาท้องถิ่น อย่างแท้จริงต่อไป

Prince of Songkla University
Pattani Campus